

FRANTIŠEK KŮS: RESTAUROVÁNÍ VIOLY D'AMORE E 1287

METODICKÉ CENTRUM
DOKUMENTACE, KONZERVACE A RESTAUROVÁNÍ
HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ

NÁRODNÍ MUZEUM

Když jsem před dvěma lety procházel depozitář v Litoměřicích a rozhodoval se který nástroj si právě vezmu do péče, přitáhla mou pozornost jedna z viol d'amore.

Toto je pohled částečný, další violy jsou zavěšeny nad touto sekcí.

VIOLA D'AMORE

Viola d'amore = milostná

- používala se v barokní a klasicistní hudbě, největší obliba koncem 17. století
- její zvuk bral posluchače za srdce zřejmě tak, že si vysloužila svou přezdívku a tvůrci její hlavici hojně dávali podobu amora se zavázanýma očima (není to však pravidlem)
- nemá striktně stanovený tvar a rozměry, ale je rozpoznatelná podle ostrunění: šest, častěji sedm znějících strun a šest až čtrnáct strun souznějících (bordunových), probíhajících přes dolní část kobyly, pod hmatníkem dutinou krku do zadní části kolíčkové schránky
- tyto struny se při hře rozechvívají pouze shodou ladění s hraným tónem bez jiného mechanického buzení – to dává tónům dozvuk a zvláštní charakter, jako by byly hrány v katedrále
- znějící struny se ladily podle potřeby skladby – ty nebyly tak virtuózní jako houslové skladby a hrálo se víceméně v základních polohách
- bližší rozmístění strun na kobyly umožňuje zahrát smyčcem trojhlas (akord)
- až koncem 18. století ustálené ladění: A, d, a, d', fis', a', d'', čili akord D dur
- repertoár: skladby nejčastěji psány v D dur, a moll, někdy v E dur

- tvary a velikosti viol d'amore jsou různé
- vždy ale musí její velikost při hře umožňovat umístění pod bradou, nebo opření o rameno

Toto je nejčastější podoba violy d'amore:

- má zpravidla klenutou vrchní desku ze smrku
- a plochou spodní desku, která je v horním oblouku ohnutá, nebo zalomená k užší patce krku.

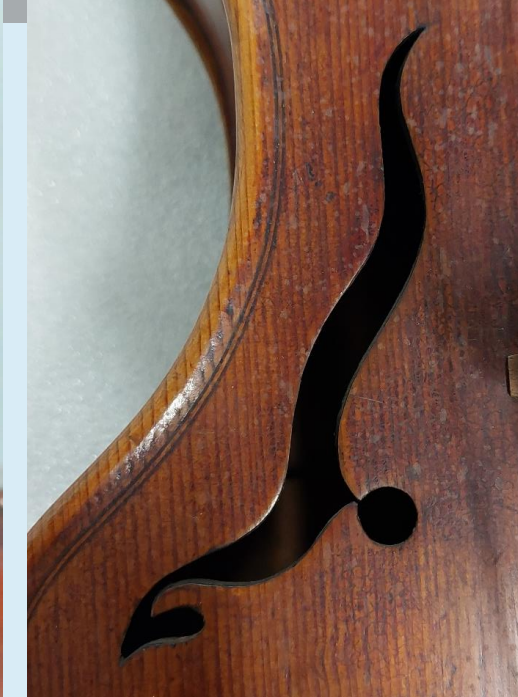
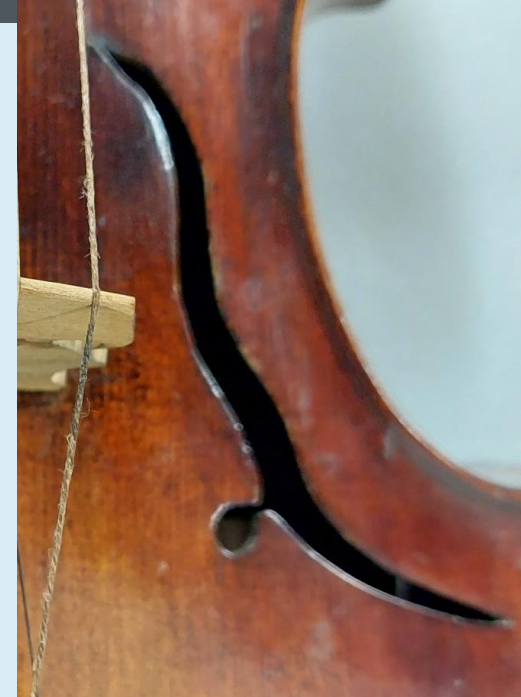
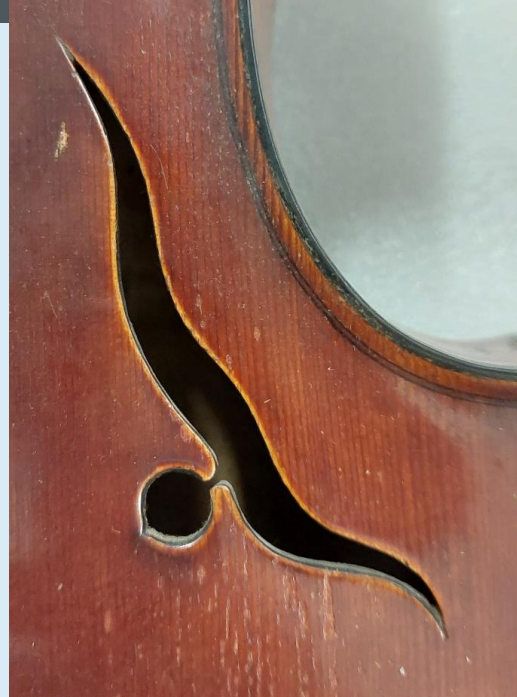
JINÁ PROVEDENÍ

Kupříkladu tato
d'amorka má tělo
miniaturního kontrabasů.

Pohled na fotografii
spodní desky by mohl
snadno mást.

Resonanční otvory mívají podobu planoucího meče, ale objevují se v různých podobách.

Zde je vidět i rozeta, která se někdy vyskytuje, jindy ne.

Objevuje se také dvojí zavěšení struníku. Buď na trn, který je vlepený do věnce u dolního špalíku a probíhá otvorem struníku, nebo....

... nebo zavěšením na žalud

HLAVICE VIOL D'AMORE

Toto je nejkrásnější hlavice z našich viol. Bohužel patří k tělu, které s ní moc neladí. To bude nejspíš tím, že mistr loutnař dal hlavičku vyřezat mistru řezbáři.

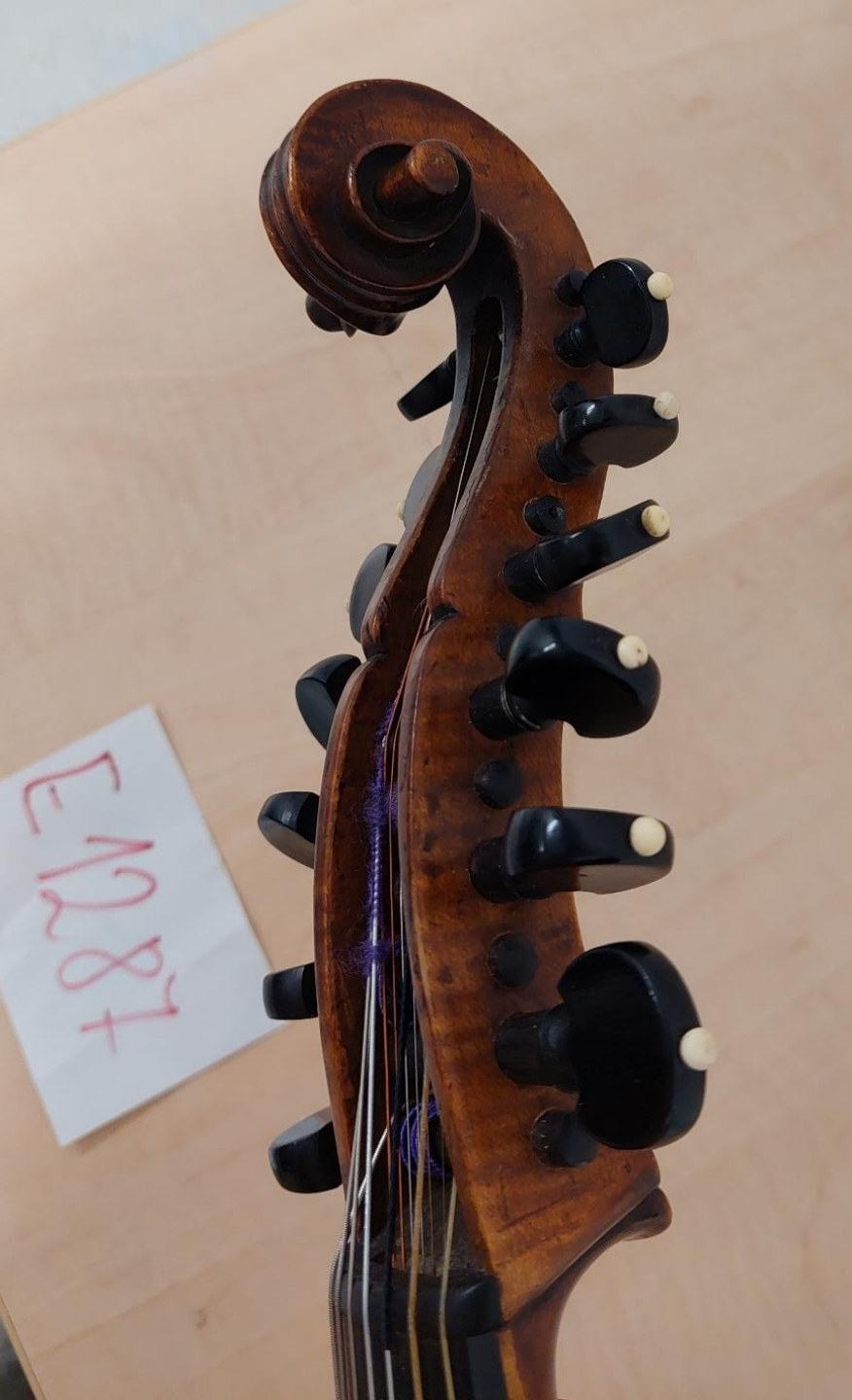
Tato hlavička není moc láskyplná. Vypadá spíš jako nešťastný mouřenín plavící se na otrokářské lodi...

Andílek mívá křídla, nebo jejich náznak za hlavou.

A toto je klasika. Amor se zavázanýma očima, neboť láska bývá slepá...

Tuto hlavici dělal houslař. Zřejmě u levnějších nástrojů bylo provedeno to, co měl mistr v oku i v ruce. Je to případ naší violy, o které je tato přednáška. Myslím, že tvarově s korpusem ladí a hodí se k němu.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Violu jsem začal restaurovat v litoměřické dílně. Zhotovil jsem dva kostěné závěsy souznějících strun, které chyběly. Při pohledu na tento vrut a dalším ohledání jsem se rozhodl provést další zásahy v pražské dílně.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Na výrobu závěsů a chybějícího pinu v kolíčku jsem použil hovězí kost. Dva roky před tím jsem jí našel na poli u Mokropsů. Byla sice špinavá, ale pěkně vybělená od mravenců a jiných brouků.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Z odříznutého plátku kosti jsem vybrousil přibližně válcový tvar, aby šel upnout do sklíčidla a vysoustružil několik pinů. Dokončení tvaru pinů jsem provedl v jednoduchém upínacím přípravku na soustruhu pilníkem.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Horní pražec měl sedla pro struny rozmístěná zcela mimo osu. Proto jsem nástroj odstrojil, abych zhotovil nový horní pražec.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Při sejmutí horního pražce jsem zjistil, že hmatník je částečně uvolněný. Rozhodl jsem se ho sejmut také a vyrovnat styčné plochy krku a hmatníku.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Musel jsem doplnit materiál.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Hoblíkem jsem vyrovnal plochu.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Lehce jsem vyrovnal i styčnou plochu
hmatníku.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Po přiklícení hmatníku jsem vsadil i nový horní pražec.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Na vrchní desce byla uvolněná trhlinka. Tu jsem zaklížil a zároveň jsem prasklinu zajistil podlepkou pomocí speciální svěrky.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Takto vypadá zaklížená trhlina.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Lub v dolním oblouku je vylezlý a předchozí opravou zničený. Je obroušen do ostra. To je bohužel nešvar často se objevující u kytar, kontrabasů a vůbec nástrojů, které mají desky bez přesahu. Opravář nechtěl otevřít korpus a přečnávající luby zkrátit, (je to příliš náročné), tak to prostě zalepil a obrousil. Tím zajistil jen to, že nynější oprava by byla extrémně náročná a drahá. Přitom by stačilo okraj dotmelit. Je to zdánlivě amatérský způsob, ale je vratný a obnažená místa dostatečně ochrání. Pro toto řešení jsem se rozhodl i já.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Z klihu, javorového obrusu a lycopodia jsem vyrobil tmel, kterým jsem obnažené místo překryl.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Po zaretušování to vypadá takto. Tmelení je přiznané, ale na první pohled neruší.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Kobylka byla očištěna
lihem.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Při ostruňování jsem objevil povolenou prasklinu kolíčkové schránky.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Trhlinu jsem vyčistil teplou destilovanou vodou a nechal vyschnout. Pro vyrovnání stěny jsem použil smrkovou vložku a prasklinu zaklížil pomocí svěrky s korkovou podložkou.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Poté byl nástroj zkompletován. Zde jsou pohledy na opravená místa. Opravená trhlina kolíčníku a doplněný pin na kolíčku.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Nové piny jako závěsy
bordunových strun.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Dokončený nový horní pražec a pod ním vyčištěný kostěný pražec.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Očištěná kobylka a kompletní ostrunění.

PRŮBĚH RESTAUROVÁNÍ

Byla dopasována a postavena duše.

STAV PO RESTAUROVÁNÍ

Violu jsem naladil do a,d,a,d,fis,a,d, tedy Ddur. Použita byla sada strun Thomastik. Několik dní po dokončení si violu zapůjčila paní Jana Vavřínková a v Brně s ní nahrála Janáčkovu „Věc Makropulos“. Jak paní Vavřínková, tak naše d'amorka sklidily úspěch. Tato viola je totiž poměrně malá, dobře se ovládá a má nosný lahodný zvuk. Po půl roce se k ní interpretka vrátila, aby nahrála Seelingovu Pastorelu. Tři dny řešila jak skladbu zvládnout, až našla specifické ladění a, e, g, d, e, a, d. V tomto ladění je skladba hratelná. Jsme zase u toho, že skladatel neřešil technické provedení pro daný nástroj. Muzikant si už nějak poradí. .

ZÁZNAM V EVIDENCI

Skupina: E	Předmět: Viola d'amour	Lokalita: Sbírka K.B.Dvořáka Praha	Č. inv.: 1287 E
Podskupina:	Heinrich Go...cker	Uložení:	Č. přír.: 285/50
			Č. neg.:

Způsob nabytí: Deposit
Datum: 31.1.1950

Určil: Milan Puklčík
Datum: 24.5.1984

Etiketa:

tištěný text, umístěný pod výztuhou středového spoje spodní desky
a proto čitelný jen zčásti - " Heinrich Go....cker
Geigen und L....macher
in Sch.... "

Hnědý lak. Obě desky ze dvou dílů. Sedm strun hmatníkových a šest
souznějících. Třináct ebenových kolíčků v kolíčníku zakončeném
šnekovou hlavici.

Míry:

délka celková	... 710 mm	šířka lubů horní	... 39 mm
délka korpusu	... 386	šířka lubů střední	... 50
šířka korpusu horní	... 194	šířka lubů dole	... 51
šířka korpusu střední	... 126		
šířka korpusu dole	... 241		

Zde je náš evidenční zápis. Uvnitř violy je rozdělená vigneta na dva díly mezi nimiž je ploché žebro. Část cedulky chybí a jistě nebude pod žebrem, protože to je podstatně širší než chybějící text. Zbývající text ukazuje na Heinricha Go....eckera, Geigen und Lautenmacher in Sch... řekl bych Schönbach. V naší evidenci však naši kurátoři nenašli nikoho, komu by se dalo jméno přisoudit. Snad ještě někde vyplave mezi kolegy houslaři.

Použité materiály:

smrkové dřevo

hovězí kost

kožní klič

destilovaná voda

retušovací lak JOHA

lih

papírové utěrky

struny Thomastik

ebenové dřevo

DĚKUJI VÁM ZA POZORNOST

www.mcmi.cz

Tento projekt je realizován s finanční podporou
Ministerstva kultury České republiky.